

Hoofdaanklager Luis Moreno Ocampo uit Argentinië en zijn plaatsvervanger Fatou Bensouda uit Gambia. Foto WFA

Een afgebrande marktplaats in Muhajeria in Darfur. Foto AP

In Darfur hangt een poster van hoofdaanklager Moreno Ocampo van het Internationale Strafhof op zijn kop. Foto AFP

Internationale Strafhof, met omstreden aanklager, snakt naar een proces

Rechtters zonder beklagde

Het Internationale Strafhof in Den Haag bestaat al vijf jaar, maar nog geen verdachte heeft terecht gestaan. Over ruzies, luiheid en seksuele intimidatie.

Hanneke Chin-A-Fo Marcel Haenen

De president van Soedan, Omar Hasan Ahmad al-Bashir, die wegens het plegen van genocide in een beklagdenbank in Den Haag zit. Nog even en dan zal duidelijk zijn of dit beelddrukkelijk wordt. De rechtters van het Internationale Strafhof in Den Haag staan op het punt te bepalen of de aanklager 'redelijke gronden' heeft om een strafproces tegen de Afrikaanse leider te beginnen. Als het hof een arrestatiebevel uitvaardigt en Bashir gearresteerd wordt, is het de eerste keer dat een zittend staatshoofd terechtstaat volgens wettelijke normen.

De 64-jarige president wordt door de aanklager van het hof verantwoordelijk gehouden voor het planmatig moorden, martelen en verkrachten van tienduizenden mensen in de regio Darfur. Door de aanhoudende gewelddadigheden zijn bijna drie miljoen mensen in dit deel van Afrika op de vlucht.

Spannende dagen dus voor de machthebber van Soedan. En voor de rechtters. Het permanent strafhof heeft namelijk dringende behoeftes aan succes. Om te bereiken dat belangrijke misdadigers niet meer vrijuit gaan, besloot de internationale gemeenschap op 17 juli 1998 in Rome tot de oprichting van het Internationale Strafhof (International Criminal Court, ICC). De plegers van genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid die in eigen land strafeloos blijven, zouden voortaan terechtstaan in de 'juridische hoofdstad' van de wereld, Den Haag.

Het Strafhof is inmiddels opgetuigd en werken 700 vaste en zo'n 200 tijdelijke krachten. Het budget bedraagt dit jaar 90 miljoen euro. Maar veel ervaring met de berechtning van massamoordenaars is er door het hof nog niet opgedaan. Tot nu toe zijn de achttien internationale magistraten van de rechtbank nog geen enkele strafzaak inhoudelijk begonnen.

«Veel waarnemers zijn erg teleurgesteld over de geringe daadkracht van het Internationale Strafhof. De oprichting was een revolutionaire doorbraak. Maar het tribunaal komt bijzonder traag op gang», zegt professor William Schabas. Hij is directeur van het eerste centrum voor mensenrechten en auteur van een gezaghebbend boek over de geschiedenis van het ICC.

Van de steeds luider roep om aansprekend resultaat is het hof zich zeer bewust. De medewerkers van het gerechtshof – dat sinds ruim vijf jaar operationeel is – voelen naar eigen zeggen de druk toenemen. «Het is hoog tijd dat er een strafzaak begint», zegt de Franse juriste Béatrice Le Fraper du Hellen die namens de hoofdaanklager de internationale samenwerking regelt bij het hof. «Een goed strafproces waarbij getuigen vertellen over de misdaden waaraan ze werden blootgesteld, zal het hof namelijk pas echt een legitimiteit geven.»

De doorbraak is volgens Le Fraper evenwel in zicht. Als de rechtters instemmen met een proces tegen Bashir wegens het uitmoorden, plunderen, verkrachten en op de vlucht jagen van de bevolking van Darfur zal haar baas, hoofdaanklager Luis Moreno-Ocampo, het Strafhof definitief op de kaart zetten.

Op een Haagse persconferentie half juli bevestigde de Argentijnse aanklager dat de president van Argentinië aanklager dat de president van Argentinië aanklager dat de president van Argentinië

'Mooyer kan het leven niet worden, dacht ik toen ik een baan kreeg bij het strafhof'

dent van Soedan uit is op de totale vernietiging van drie bevolkingsgroepen – de Fur, de Masalit en de Zaghawa – op basis van hun etniciteit. «Zijn alibi was het neerslaan van een opstand, zijn intentie was genocide», zei de aanklager. «Al-Bashir heeft geen gaskamers, kogels of machetes nodig. Hij pleegt volkermoord door een tactiek van uitputting.»

Eerder dit maand had Moreno-Ocampo op het Haagse verjaardagsfeest van het tien jaar oude Statuut van Rome al laten doorschemeren openstaande stappen voor te bereiden. «Ik moet de hoofdverdachten vervolgen van de meest ernstige misdrijven in deze wereld. Niet meer en niet minder», zei hij tegen de feestvierders.

De 56-jarige Luis Moreno-Ocampo uit Argentinië begon in 2003 aan zijn werk in Den Haag. De jurist maakte in eigen land naam als assistent van officier van justitie Julio César Strassera die er in de jaren tachtig van de vorige eeuw de militaire junta vervolgde. Met een klein groepje medewerkers was de Zuid-Amerikaan mede belast met de inrichting van het hof, dat zetelt in een kantoorgebouw aan de A12 in Voorburg. Inmiddels is het uitgegroeid tot een omvangrijk juridisch bedrijf. Alleen op strafprocessen blijft het wachten.

Wie een rolwants maakt langs de hoofd-aanklager de internationale samenwerking regelt bij het hof. «Een goed strafproces waarbij getuigen vertellen over de misdaden waaraan ze werden blootgesteld, zal het hof namelijk pas echt een legitimiteit geven.»

«Mooyer kan het leven niet worden, dacht ik toen ik een baan kreeg bij het strafhof»

Draagvlak Strafhof

Het aantal landen dat de rechtsmacht van het Internationale Strafhof accepteert bedraagt nu 108. Het statuut van Rome dat de werking regelt, trad in werking op 1 juli 2002 toen de vereiste zestig landen partij waren geworden. Grote mogendheden als India, Rusland, de VS en China accepteren de rechtsmacht van het tribunaal niet. Amerikanen vrezen dat eigen militairen vervolgd worden voor zaken die in bijvoorbeeld Irak of Afghanistan gebeurden. Het budget van het hof voor dit jaar bedraagt zo'n 90 miljoen euro. Belangrijkste gedschietster is Japan dat bijna eenvierde van de totale kosten draagt. Nederland betaalt jaarlijks 2,3 miljoen euro.

De president van het hof is sinds 2003 de Canadese rechter Philippe Kirsch. De Argentijn Luis Moreno-Ocampo is hoofdaanklager. Sinds de oprichting heeft het hof duizenden verzoeken – van particulieren, van landen of van de Veiligheidsraad – tot vervolging gekregen van misdaden die de afgelopen zoudien zijn in 139 verschillende landen. Vooralsoeg heeft het Office of the Prosecutor – de aanklager – vier onderzoeken geopend waarbij alleen Afrikaanse verdachten het moeten ontgelden. Het gaat om verdachten van misdaden in Congo, Soedan, de Centraal Afrikaanse Republiek en om rebellen van het Verzetleger van de Heer in Oeganda. Twaalf arrestatiebevelen zijn uitgevaardigd en vier verdachten zitten vast. Voor onderzoek in deze zaken heeft het Strafhof bijkantoren geopend in Kampala (Oeganda), Kinshasa (Congo), Bujuba (Congo), Abidji (Ivoorka) en Bangui (Centraal Afrikaanse Republiek).

In de praktijk van alledag blijkt die idealen niet eenvoudig te realiseren. Veel medewerkers hebben het hof inmiddels al gefrustreerd verlaten. Vooral in het kantoor van de hoofdaanklager zijn geroemede medewerkers met slaande

deuren vertrokken. En dat heeft de nodige consequenties voor de jonge instelling waar het bureau van de aanklager gekit als het aandrifmechanisme, zoals de mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch het zegt zoner noemde in een uitvoerige evaluatie van het Strafhof. Die motor van het internationale tribunaal wilmeten pruttelt. «Helaas hebben veel ervaren onderzoekers de Office of the Prosecutor sinds 2005 verlaten», schrijft Human Rights Watch. De reden voor vertrek is volgens het rapport dat mensen, burn-outverschijnselen ervaren. Ook bestaat het gevoel dat, «hun input» door

De Soedanees president Omar al-Bashir, verdacht van oorlogsmisdaden in Darfur. Foto AFP

de aanklager niet genoeg wordt gewaardeerd. De opvallendste wegloper is de voormalige Belgische federale aanklager Serge Brammertz. Hij was sinds 2003 als plaatsvervangend hoofdaanklager de rechterhand van Luis Moreno-Ocampo. De Belg had volgens naaste medewerkers voortdurend hoogopgevoelde ruzies met zijn Argentijnse baas over de te volgen tactiek. Ondat hij hof van zijn adviezen structureel werd genegeerd, vertrok hij. De Belg is dit jaar, na een VN-onderzoek naar de moord op de Libanese premier Hariri, overgestapt naar het Joegoslavië-tribunaal als opvolger van Carla del Ponte. Brammertz laat via zijn woordvoester weten niet te willen praten «over interne kantooranleggen» uit zijn tijd bij het ICC. Maar collega's die de Belg en de Argentijnse maakten vertellen dat de voornaamste ruzie die Brammertz en Ocampo uitwochten, ging over de vervolging van leden van het Verzetleger van de Heer (LRA) in Oeganda. In januari 2004 maakte Ocampo bekend een onderzoek te beginnen naar rebellen van het LRA. Hij deed dit op een persconferentie in Londen in aanwezigheid van de president van Oeganda Yoweri Museveni. Het was een bekendmaking tegen de zin van Brammertz, die zijn baas waarschuwde dat uit onderzoek zou kunnen blijken dat het leger van Oeganda zich niet van de rebellen zou moeten verantwoordelijk voor misdaden. De Argentijnse aanklager deed er, geleid op zijn noodzakelijke onafhankelijke positie, verstandig aan meer afstand te bewaren tot Museveni, vond

de gebeurtenissen van maandag 28 maart 2005. Het voorlichtingsapparaat van Palme regde dat Ocampo die dag tijdens een werkbezoek aan Kaapstad en een interview had met een verslaggever van een Zuid-Afrikaans dagblad. Toen zijn na afloop van het gesprek in het Lord Charles Hotel liet weten naar het strand te gaan, verzeld Ocampo haar. Volgens de tekst van de klacht van Palme bracht de journalist de aanklager aan het eind van de dag terug naar zijn hotel. Daar dronken zij nog iets in de bar. Daarna pakte Ocampo de auto'sleutels van de tafel en zei dat de journaliste die alleen terug zou krijgen als zij zou instemmen met het hebben van gemeenschap met hem. Als bewijs van de gebeurtenissen dieneen door een medewerker van Palme opgenomen telefoongesprekken. Daarin vraagt de verwarde en huiltelike journaliste om hulp en vertelt wat haar zojuist is overkomen. «Omdat het onbetrouwbaar is dat uitgerekend de hoofdaanklager van het Strafhof op zo'n manier vrouwen behandelt, heb ik een klacht ingediend», zegt Palme. Twee maanden later wees het Strafhof de klacht van Palme af. Ocampo en ook het vermede slachtoffer zijn door het hof zelf geoordeeld en hebben de beschuldigingen weersproken. De gebeurtenissen keerden zich nu tegen de klager. In april 2007 werd Palme ontslagen wegens het onrechtmatig opnemen van gesprekken en het zich toegang verschaffen tot de elektronische agenda van de aanklager. Palme begon daarop een procedure bij het Internationale Arbeidsrecht in Genève wegens onrechtmatig ontslag. En die zaak heeft hij gewonnen. Op 9 juli van dit jaar zei het arbeidsrecht dat Palme gelet op het beschikbare materiaal 'goede redenen' had om te geloven dat er sprake was geweest van seksueel wangedrag. Het door de aanklager in gang gezette ontslag van de Zweed deugte daarom niet. Het ICC werd veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding van in totaal 365.000 dollar wegens gedreide arbeidsinkomsten en als immateriële schadevergoeding.

Moreno-Ocampo had zich als partij in het geschil niet mogen bemoeien met mijn ontslag», zegt Palme. Dat de journaliste ontkende seksuele belagat te zijn door zijn baas, betekende volgens Palme niets. «Ik denk dat Moreno-Ocampo haar na het incident heeft gebeld om zijn excuses aan te bieden. Hij is heel charmant en heeft haar ongewijfeld uitgelegd dat het in het belang van de berechtning van oorlogsmisdadigers belangrijk is te zwijgen over wat er was voorgevallen.» De veroordeling van het Strafhof tot het betalen van schadevergoeding aan de eigen woordvoerder viel samen met een andere tegenslag die de aanklager moest verwerken. In afwachting van zijn proces zit sinds maart 2006 Thomas Lubanga in een Scheveningse gevangenis. Lubanga is een krijgshoofd uit Congo die de aanklager ervan verdacht kindsoldaten te hebben gereisd voor de oorlog in dat land. Het moet de eerste proces van het hof worden. De poging om met zijn strafzaak te beginnen mislukte. Vorige maand besloot het hof vooralsnog niet verder te gaan met de berechtning van Lubanga. De rechtters accepteren niet dat de aanklager bewijsmateriale voor een deel achterloot om bronnen te beschermen. Zo wordt het recht van de verdachte op mogelijk ontlastend materiaal en dus op een proces volgens het hof geschonden. De beroepskamer van het Strafhof moet nu een eindoordeel geven. Volgens hoofdarrar William Schabas is het onbegrijpelijk dat de aanklager er tijdens de ruim twee jaar durende detentie van Lubanga niet in is geslaged een goed strafdossier samen te stellen. «Het werk verloopt onbegrijpelijk langzaam. En dat geldt ook voor de rechtters die nu al meer dan drie maanden moeten nadenken of ze prima facie vinden dat er een arrestatiebevel tegen de Oegandese president Bashir kan worden uitgevaardigd. Je zou denken dat de magistraten's ochtendbeter iets vroeger kunnen gaan werken.» Schabas denkt dat «een combinatie van juridische moeilijkheden enerzijds en de persoon van de aanklager anderzijds» verklaart waarom het Strafhof maar niet echt van de grond komt. De intriges op het bureau van de aanklagers zijn in ieder geval groot, zo is hem opgevallen. ▶▶▶

'Zijn alibi was het neerslaan van een opstand, zijn intentie was genocide'